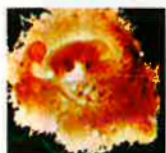

Esperances i riscos: els

Les noves tècniques de reproducció assistida plantegen seriosos reptes ètics. Els drets de les persones que veuen en la moderna medicina una esperança i els dels individus que naixerien gràcies a aquestes tècniques conformen un debat profund i complex.

Probablement els èxits de les tècniques de reproducció assistida (TRA) no són tan elevats com algunes informacions amb intenció més aviat publicitària farien pensar. Però és cert que molts homes i dones sense possibilitat de tenir fills han pogut recórrer a nous avenços com la inseminació artificial o la fertilització in vitro utilitzant esperma i òvuls propis o procedents de donants.

Però les tècniques no es presten només a resoldre casos d'esterilitat en parelles estables, sinó que poden ser utilitzades de forma molt diversa. Així, aquests darrers anys hem viscut debats sobre les limitacions a establir en les donacions, sobre el paper de les anomenades mares de lloguer, sobre la inseminació amb esperma d'homes morts, sobre la provocació d'un embaràs en dones que han arribat a la menopausa, la utilització de les tècniques en parelles de dones homosexuals...

Tot això ha fet que una nova especialitat hagi guanyat protagonisme: la bioètica. El neologisme no deixa gaires dubtes sobre el seu significat: ètica de la vida. Però una paraula d'accepció tan àmplia abasta un camp immens. Podríem incloure en la bioètica les qüestions més elementals i debatudes sobre atenció al malalt i els interrogants que introdueixen els darrers avenços i, fins i tot, les perspectives futures. Si ens centrem en el debat sobre les tècniques més modernes, el camp encara és prou ampli perquè les discussions siguin extenses.

El debat sobre les aplicacions de les TRA no és pas nou. La insemi-

nació artificial té més d'un segle. Però el que ha canviat és, d'una banda, les eines de la moderna biomedicina, que són cada vegada més potents, i, d'altra, la projecció popular dels avenços. En l'era de la comunicació, qualsevol fet prou cridaner pot fer la volta al món i generar apassionats debats.

Desigs i drets. Hi ha sentències judicials, hi ha reflexions ètiques i hi ha actituds ben oposades. A

Les tècniques de reproducció assistida ofereixen unes possibilitats de manipulació genètica que la bioètica posa en qüestió.

França, els tribunals han denegat a dones que la demanaven la inseminació amb l'esperma del marit mort. Tampoc no han permès d'implantar embrions congelats, fecundats amb semen d'un marit ja mort. El desig de les dones de tenir descendència de l'home que estimaven xocava amb el plantejament del tribunal, de no permetre l'inici de l'embaràs de nens que serien orfes des del moment mateix de la concepció.

En canvi, el mes de gener es va anunciar que una dona britànica que havia quedat vídua feia tres

anys havia estat inseminada amb esperma del marit, que n'havia donat l'autorització explícita. I una altra dona britànica ha guanyat la batalla judicial per ser inseminada amb l'esperma del marit mort, tot i que en aquest cas no hi havia cap document que demostrés l'aprovació del cònjuge. Els jutges consideraven que això xocava amb la prohibició de convertir en pares uns adults incapaços d'escollir lliurement. Però el tribunal d'apel·lació ha donat la raó a la dona, si bé la inseminació haurà de fer-se fora de la Gran Bretanya —probablement, a Bèlgica—. L'extracció d'esperma s'havia fet quan el marit ja era en coma irreversible i la futura mare adduïa que tots dos havien planejat de tenir descendència.

El xoc entre desigs i drets és un dels elements essencials en bioètica. Els qui demanen la utilització de les tècniques veuen en la medicina moderna una esperança, quan alguns metges i legisladors fan prevaldre els drets de l'ésser que vindria al món.

Tampoc no s'han acceptat demandes com les de parelles de dones homosexuals que volen aprofitar aquestes tècniques per tenir fills. A la majoria de països la llei reserva el dret d'utilitzar les tècniques de reproducció assistida a parelles heterosexuales i estables. L'objectiu és de preservar els drets i el futur dels nens que en neixen, tot creient que un entorn familiar dintre el que avui es considera normal és l'únic que garanteix una educació i un creixement sense traumes.

Però aquests criteris no fan sinó

reptes de la bioètica

ARXIU

portar al camp de la medicina discussions socials d'abast més ampli. Així, l'adopció d'infants per parelles o famílies "no convencionals" s'aparta del marc de les noves TRA, però no deixa de plantejar un debat de fons: quin entorn familiar pot assegurar una educació correcta i quin entorn seria forçosament perjudicial a nens i nenes. En el cas de les TRA varia un element –i no pas poc important–: no es tracta de solucionar el problema d'infants sense família, sinó de permetre o no que neixin nens marcats per determinades circumstàncies. Però el cas de les famílies que sorgeixen gràcies a l'extensió d'aquestes tècniques és força complex (vegeu requadre).

En alguns casos, els avenços només eliminen riscos que, altrament, serien inevitables. Fa uns dos anys es va anunciar que per primera vegada s'havia congelat una part de l'ovari d'una nena de tres anys, que tenia càncer de ronyó i que per causa de les operacions i del tractament a què s'havia de sotmetre

La inseminació de dones amb esperma del marit mort (en la foto de l'esquerra, un banc de semen) ha despertat un dels debats més vius sobre l'ús de les tècniques de reproducció assistida. Els qui demanen la utilització de les tècniques veuen en la medicina moderna una esperança, quan alguns metges i legisladors fan prevaldre els drets de l'ésser que vindria al món.

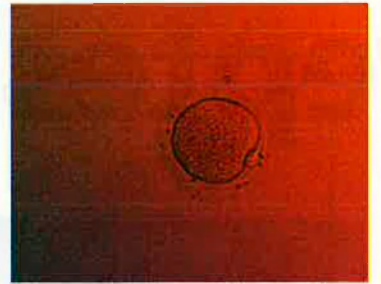
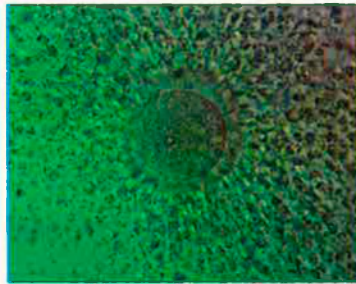
Donants i noves famílies

Fa deu anys, el nombre de donants d'esperma a Suècia va baixar espectacularment. Sembla que la raó principal era la nova llei que afirmava el dret d'un individu concebut per inseminació artificial o fertilització in vitro de conèixer el seu pare biològic. Amb l'eliminació de l'anonimat, molts donants potencials deixaren d'exposar-se al risc de trobar, en el futur, nens i nenes que gràcies a ells haurien pogut concebre dones aparellades amb companys estèrils.

Ara la llei no ha canviat, però el nombre de donants sí: ha tornat a augmentar. Això mateix ha passat en alguns altres països on la llei també permet de conèixer el pare biològic, com ara Austràlia i Nova Zelanda. El que també ha variat és el perfil del donant d'esperma. Abans se solia tractar d'estudiants de medicina o d'homes joves, que en podien rebre una compensació econòmica. Avui els donants solen ser persones de més edat, amb parella estable i disposades a assumir les eventuais obligacions derivades de cedir el seu esperma perquè unes altres parelles puguin tenir fills.

El dret dels individus de saber qui és el seu pare biològic xoca amb el dret del donant d'esperma de mantenir-se en l'anonimat. Avaluar quin dret ha de prevaler és un dels delicats objectius de la bioètica, que amb l'aportació de científics, advocats, filòsofs i teòlegs discuteix aquestes qüestions.

Al costat dels drets hi ha les concepcions familiars i socials. L'augment de divorcis, separacions i segons matrimonis ha fet que situacions familiars abans ignorades o no reconegudes siguin ara més usuals. Quan hom demana als nens de dibuixar la seva família ja no hi inclouen només el pare i la mare biològics, sinó també pares i mares adoptius, que han aparegut després de nous matrimonis dels progenitors, més els nous germans —siguin de part de pare, de mare o sense cap lligam biològic—. Amb els donants d'esperma, els donants d'òvuls i l'extensió de les tècniques, molts nens i nenes poden tenir una situació familiar més complexa de dibuixar, si bé ningú no pot assegurar o negar que això tingui cap impacte psicològic. En tot cas, els estudis semblen demostrar que, de moment, les TRA impacten més els pares que no pas els fills nascuts gràcies a aquests avenços. Probablement, una de les coses que cal fer per a assumir les noves tècniques és deixar temps per a adaptar les mentalitats. **X. D.**

Les TRA permeten congelar també ovocits femenins. Però l'ús de les tècniques va molt més enllà de la funció reproductora que les va originar.

podia quedar estèril. Els metges manifestaren que la seva preocupació principal era de salvar la nena, però així també hauran aconseguit que la nena pugui tenir descendència. Aquesta nena és la pacient més jove que s'ha sotmès a l'extracció i congelació d'una part de l'ovari, però el fet revela una de les aplicacions de les TRA: pal·liar la possible esterilitat de persones

nes poden portar i transmetre a la descendència el gen anòmal que la desencadena. Triar descendència femenina no eliminaria el gen, però evitaria que nasqués un baró susceptible de patir d'hemofília. En canvi, resten excloses de la tria de sexe les parelles que per unes altres circumstàncies desitgin tenir nens o nenes. Potser en un futur les actituds no seran tan rígides. Com els factors psicològics o socioeconòmics en el cas de l'avortament, potser la tria de sexe també es podrà basar en alguns d'aquests elements d'aquí a uns anys.

Però amb la tria de sexe entrem en l'altre gran camp de la bioètica: el test genètic i la tria d'embrions. La majoria d'investigadors que treballen en TRA es declaren desfavorables a aplicar les possibilitats de la genètica molecular per detectar certs defectes o característiques en els embrions abans d'implantar-lo. En un primer moment aquesta tria podria evitar fills amb una malaltia concreta. Però la genètica no sempre revela seguretats, sinó de vegades simples predisposicions. El debat és força complex i abasta també els tests que poden fer les empreses o les companyies d'assegurances. Però en el cas dels TRA ha despertat les crítiques més contundents.

Un dels científics que més s'han oposat a tota temptativa de detecció de problemes genètics en els embrions és Jacques Testart, un dels "pares científics" de la primera nena proveta francesa, nascuda l'any 1982. Testart va demanar fa anys una moratòria en aquesta mena de recerques. Però Testart mateix ha passat al primer pla de la polèmica anunciant una nova tècnica de reproducció. Es tracta de

Actualment no s'autoritza la tria del sexe del futur nen si no és per evitar la transmissió d'una malaltia hereditària.

que es veuen sotmeses a teràpies agressives o intenses. Tot i així, alguns experts assenyalen que la mateixa tècnica pot ser aprofitada per persones que, per caprici, vulguin preservar el seu esperma amb vista al futur. Hi ha un cert consens sobre l'aplicació de les TRA només a persones afectades de problemes mèdics, i no a parelles o individus amb objectius no terapèutics.

Tria de sexe. Un exemple, el tenim en la tria de sexe. Actualment, no s'autoritza la tria del sexe del futur nen si no és per evitar la transmissió d'una malaltia hereditària. D'hemofília, per exemple, en pateixen els homes, però les do-

ARXIU

ARXIU

Paradisos biomèdics

A Dinamarca, les mares de lloguer hi són tolerades, a la resta de països europeus, hi són prohibides o no hi ha cap normativa específica. Aquest és un exemple de les diferències entre les normatives legals vigents en els estats europeus. Les manipulacions genètiques ofereixen un ampli ventall: a Alemanya no es poden crear clons (còpies genèticament idèntiques) ni espècies híbrides, a la Gran Bretanya la creació d'híbrids és restringida, a França es poden alterar les cèl·lules somàtiques, però no pas les germinals, i en els altres països no hi ha cap normativa o es troben en fase d'elaborar-ne una.

De la mateixa manera que hi ha paradisos fiscals, on alguna gent s'empadrona per pagar menys impostos, la diversitat legal pot provocar el naixement de paradisos biomèdics: llocs on una normativa menys estricta pot permetre la realització de processos prohibits a la majoria de llocs. Per això una de les feines de la Unió Europea és de crear uns fonaments bioètics comuns que serveixin per elaborar una normativa vigent a tot el continent. Però això xoca amb la mentalitat diferent dels ciutadans de cada estat. Alguns països poden desitjar una llei més oberta que uns altres i a Alemanya hi ha vives reticències i sensibilitat envers les pràctiques genètiques, perquè tota temptativa vagament eugenèsica recorda el nazisme.

La diversitat fa pensar en les restriccions o en les pràctiques més obertes respecte a l'avortament. Si no s'arriba al consens, dintre mateix d'Europa pot sorgir un moviment de ciutadans que provin de servir-se de tècniques biomèdiques prohibides al propi país. X. D.

El test genètic i la tria d'embrions és un altre dels grans camps de la bioètica. La majoria dels investigadors s'oposen a la detecció de defectes.

solucionar problemes d'esterilitat amb la implantació de l'espermàtide, una cèl·lula que precedeix la formació de l'espermatozoide.

Testart i el seu equip havien detectat que en l'esperma d'individus estèrils es podien trobar espermàtides, fins i tot en homes que no produïen espermatozoides. Després d'unes quantes proves amb animals, Testart va aplicar el procediment als humans.

El científic francès va rebre crítiques, atès que per alguns experts la tècnica encara no havia demostrat la seva innocuïtat. Desconeixem, deien, els efectes de fecundar un òvul amb una cèl·lula que no és l'espermatozoide, sinó un precursor d'aquest. Per Testart, la tècnica ja havia estat prou experimentada en animals i s'havien obtingut individus normals, capaços, ells mateixos, de procrear. També manifestava que les parelles s'estimen més d'utilitzar aquesta tècnica que no pas de recórrer a un donant anònim d'esperma, perquè així el pare legal és també el pare biològic de la criatura.

Però els detractors alerten sobre unes proves que, segons ells, encara no es poden extrapolar a humans i manifesten que els experiments de Testart van contra el codi ètic de Nuremberg, de l'any 1947, que estableix que en l'aplicació de les tècniques només s'avanci en situacions urgents concretes.

Testart continua oposant-se fermament a la detecció de problemes genètics en els embrions abans d'implantar-los, per tal de no fer cap concessió a l'eugenèsia. Però, al mateix temps, posa en marxa una tècnica potser no prou avaluada. "Quin descobriment o innovació tècnica aconseguiríem -es demana- si impedíem d'actuar fins a tenir una certesa absoluta sobre els resultats?" Ell mateix respon: "Cap!" Solucionar problemes mèdics, esperar a tenir una certesa absoluta sobre la seguretat de les tècniques, preservar els drets dels éssers futurs... Una sèrie de qüestions prou importants i complexes que la bioètica prova d'harmonitzar.

Xavier Duran

Al voltant del color

L. Wittgenstein
J. Bouveresse

Aquest llibre aïll dos textos, el primer, Observacions sobre els colors, és un recull d'anotacions de Wittgenstein, i el segon, La pregunta "què és el color", la ciència, la filosofia i la resposta de Wittgenstein mostra la posició de Jacques Bouveresse.

Universitat de València
"Col·lecció estètica & crítica", 7

Un segrest per tot el morro

Josep Gregori

Albert està preocupat perquè ha d'anar a Itàlia, amb els seus germans, per passar uns dies a casa d'uns familiars. Sense ordinadors, sense amics i amb els germans el viatge promet ser un martiri.

Edicions del Bullent
"Esplai", 8

El refinament del gust

John Lanchester

Sense ser un llibre de cuina convencional, conté moltes receptes a través de les quals el cultíssim, irònic, voluptuós i ultraesnob Tarquin Winot narra el seu "viatge dels sentits" des de Portsmouth fins a la Provença.

Edicions 62
"El Balanci", 299